

Quarterly Journal of Village and Space Sustainable Development

Spring 2023, Vol.4, No.1, Serial Number 13, pp 139-152

doi 10.22077/vssd.2022.5437.1117

Revealing the hidden motives of in the field of migration (Case Study: Khusf County)

Mahdi Niyazi¹, Hamid Jafari^{2*}, Katayoon Alizadah²

1. PhD Candidate, Department of Geography, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.

2. Associate Professor, Department of Geography, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.

*Corresponding author, Email: jafari1421@mshdiau.ac.ir

Keywords:

Population Instability, Rural Migration, Motivation for Migration, Khusf County

Abstract

Today, one of the most important concerns for researchers and planners in rural areas is the population instability of rural settlements, which can hinder rural development plans. Therefore, the present study was conducted to reveal the hidden motivations of villagers for migration in the villages of Khusf County and furthermore provide appropriate solutions for greater population stability. The research is applied in terms of purpose and nature and descriptive-analytical in terms of method. The population consisted of 41 villages over 100 population (4226 households and 13892 people), which, according to geographical distribution, population classification, and population decline in 2006 and 2016, 20% of them (8 villages) with 796 households were selected the as sample. A total number of 259 questionnaires (based on Cochran's Formula) were distributed among the sample based on simple random sampling. One sample *t*-test was used to analyze quantitative data and the Friedman test was used to rank the effect of different factors on population instability. Based on the results, drought had the greatest impact on population instability in the settlements studied, followed by unemployment, low income, and low facilities and services, respectively.

Received:

16/Jul/2022

Revised:

04/Oct/2022

Accepted:

08/Nov/2022

How to cite this article:

Niyazi M., Jafari H., Alizadah K., (2023). Revealing the hidden motives of in the field of migration (Case Study: Khusf County). *Village and Space Sustainable Development*, 4(1), 139- 152. 10.22077/vssd.2022.5437.1117

فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا

دوره چهارم، شماره یکم، پیاپی ۱۳، بهار ۱۴۰۲، صفحات ۱۳۹-۱۵۲

10.22077/vssd.2022.5437.1117

آشکارسازی انگیزه‌های پنهان روستاییان در زمینه مهاجرت (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان خوسف)

مهدی نیازی^۱، حمید جعفری^{۲*}، کتایون علیزاده^۲

۱. دانشجوی دکتری گروه جغرافیا، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

۲. دانشیار گروه جغرافیا، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

*نویسنده مسئول: jafari1421@mshdiau.ac.ir

چکیده:

امروزه یکی از موضوعات و مباحث مهم مورد توجه محققان و برنامه ریزان در حوزه‌های روستایی ناپایداری جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی می‌باشد زیرا ناپایداری جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی منجر به عدم تحقق برنامه‌های توسعه روستایی می‌گردد و تأثیرات منفی از لحاظ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در روستاها دارد. پژوهش حاضر با هدف آشکارسازی انگیزه‌های پنهان روستاییان در زمینه مهاجرت روستاهای شهرستان خوسف و ارائه راهکارهایی مناسب به منظور پایداری و ماندگاری بیشتر جمعیت در آنها انجام شده است. این پژوهش از لحاظ هدف و ماهیت کاربردی و از لحاظ روش توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری شامل ۴۱ روستای بالای ۱۰۰ نفر جمعیت با تعداد ۴۲۲۶ خانوار و ۱۳۸۹۲ نفر جمعیت بوده که با توجه به توزیع جغرافیایی، طبقه بندی جمعیتی و کاهش جمعیت طی مقطع ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵، ۲۰ درصد آنها (تعداد ۸ روستا) با جمعیت ۷۹۶ خانوار به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. آنگاه تعداد ۲۵۹ پرسشنامه (براساس فرمول کوکران) به تناسب خانوار ساکن بین روستاهای نمونه توزیع و بر اساس روش تصادفی ساده تکمیل گردید. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌های کمی از روش t تک نمونه‌ای و برای رتبه بندی میزان تأثیر عوامل مختلف بر ناپایداری جمعیت از آزمون فریدمن استفاده شده است. بر اساس نتایج حاصل شده خشکسالی بیشترین تأثیر را بر ناپایداری جمعیت در سکونتگاه‌های مورد مطالعه داشته و پس از آن به ترتیب بیکاری و درآمد پایین و کمبود امکانات و خدمات مؤثر بوده‌اند.

واژگان کلیدی:

ناپایداری جمعیت، مهاجرت‌های روستایی، انگیزه‌های مهاجرت، شهرستان خوسف.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۴/۲۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۷/۱۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۸/۱۷

۱- مقدمه

سکونتگاه‌های روستایی کشور بیش از هر زمانی به عنوان عرصه‌های ناپایدار جلوه گر شده‌اند. علایم و نشانه‌های این ناپایداری عبارتند از: فرسایش شدید خاک، هرزروی و عدم بهره برداری مناسب از منابع آب سطحی و زیرزمینی، عدم تخصیص بهینه آب به مصارف مختلف، تخریب پوشش گیاهی و کاربرد غیراصولی منابع طبیعی، بیکاری و عدم وجود اشتغال پایدار، ضعف بنیان‌های اجتماعی جهت تعمیم مشارکت، عدم وجود خدمات بهداشتی، فرهنگی و... که تجلی و نمود این ناپایداری‌ها، مهاجرت وسیع روستاییان به شهرهاست (سلیمانی و دیگران، ۱۳۹۳: ۲۲). کاهش جمعیت روستایی به دلایل ساختاری با توجه به موقعیت روستاها و نیز به دلیل رفتارهایی که روستاییان به شرایط زندگی اولیه و چشم انداز اقتصادی ضعیف واکنش نشان می‌دهند، رخ داده است (k.Wegren, 2016:1).

در بلندمدت رشد بخش صنعت و خدمات ضروری است تا بتواند پویایی کل اقتصاد را حفظ کند و ریشه‌کنی فقر روستایی و شهری را به دست آورد. کشاورزی دارای محدودیت ذاتی به‌عنوان یک موتور برای رشد در بلندمدت می‌باشد درحالی‌که صنعت پتانسیل بیشتری برای تولید نوآوری‌های تکنولوژیکی دارد، اقتصادهای پویا را جذب می‌کند و اقتصادهای خارجی را تولید می‌کند که می‌تواند بیشتر از توسعه کشاورزی پشتیبانی کند و توسعه مستمر کشور را ادامه دهد. (Kay, 2009: 129)

با نگاهی به نتایج سرشماری‌های جمعیت و خانوار نقاط شهری و روستایی کشور در سال‌های مختلف متوجه این امر می‌شویم که درصد جمعیت روستایی کشور از ۶۸/۶ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۲۵/۹ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش پیدا کرده است که این نشان از ناپایداری شدید جمعیت روستایی کشور دارد (نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵-۱۳۳۵). این کاهش جمعیت روستایی و هم‌چنین تخلیه نقاط روستایی برای ما دارای اهمیت فراوان می‌باشد و هرچه سریعتر باید راهکارهایی برای این امر مهم اندیشیده شود زیرا در صورت عدم توجه به روستاها جمعیت اقدام به مهاجرت به مناطق شهری نموده که این نقاط در حال حاضر نیز با پدیده حاشیه نشینی مواجه بوده و دارای مشکلات متعددی هستند که این مشکلات با ورود جمعیت روستایی به بحران شهری منجر می‌شود.

جدول ۱. جمعیت و خانوار نقاط شهری و روستایی شهرستان خوسف طی سرشماری‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۰-۱۳۹۵

سال	شرح	شهرستان	شهری	روستایی
۱۳۸۵	جمعیت	۳۲۳۳۵	۴۰۶۸	۲۸۲۶۷
	درصد	۱۰۰	۱۲/۶	۸۷/۴
	خانوار	۷۲۵۴	۹۳۸	۶۳۴۴
۱۳۹۰	جمعیت	۲۹۰۱۹	۶۶۲۷	۲۲۳۹۲
	درصد	۱۰۰	۲۲/۸	۷۷/۱۶
	خانوار	۷۵۳۶	۱۲۶۴	۶۲۷۲
۱۳۹۵	جمعیت	۲۷۶۰۰	۹۳۰۶	۱۸۲۹۴
	درصد	۱۰۰	۳۳/۷	۶۶/۳
	خانوار	۷۴۹۲	۱۵۹۰	۵۹۰۲

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۹۵، ۱۳۹۰، ۱۳۸۵

بر اساس نتایج حاصل از جدول شماره یک و طی ۳ سرشماری اخیر جمعیت روستانشین در سطح شهرستان کاهش مداوم داشته است. نرخ رشد جمعیت روستایی در سال ۱۳۸۵، برابر ۱/۰۴ و در سال ۱۳۹۰، ۴/۵۵- و در سال ۱۳۹۵ نیز نرخ رشد جمعیت روستایی ۳/۹۶- بوده است. باتوجه به ادامه خشکسالی، شور شدن خاک، کاهش منابع آبی و خشک شدن

قنوات، عدم رغبت سرمایه گذاران به سرمایه گذاری در شهرستان، مشکلات زیرساختی، کمبود اعتبارات دولتی، نبود جاذبه در روستاها و تازه تأسیس بودن شهرستان، مطالعه و بررسی عوامل ناپایداری جمعیت در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان خوسف، ضروری بوده و از آن جهت که نهایتاً از پیامدهای این ناپایداری کاسته شود، دارای اهمیت می‌باشد. بر این اساس، هدف این پژوهش شناسایی انگیزه‌های پنهان روستاییان در مهاجرت (خشکسالی، کمبود امکانات و خدمات و عوامل اقتصادی) از روستاهای مورد مطالعه و ارائه راهکارهایی مناسب به منظور پایداری و ماندگاری بیشتر جمعیت در روستاهای مورد مطالعه بوده است.

۲- بنیان نظریه‌ای

مهاجرت دارای یک روند تاریخی است که تاریخ، اقتصاد و فرهنگ بشری را شکل می‌دهد (B.Bhagat, 2017:1). این رخداد یکی از پدیده‌های مهم جمعیتی است که امروزه به خصوص در کشورهای جهان سوم مورد توجه است. مهاجرت شکلی از تحرک جغرافیایی یا تحرک مکانی است که بین دو واحد جغرافیایی صورت می‌گیرد. این تحرک جغرافیایی تغییر اقامتگاه از مبدأ یا محل سکونت به مقصد یا محل ورود می‌باشد (غفاری و دیگران، ۱۳۸۹:۹۳). مطالعه و شناخت رشد جمعیت و روندهای مهاجرتی در داخل مناطق، به ویژه مهاجرت‌های روستایی-شهری، از این نظر حائز اهمیت فراوان است که بسیاری از پیش‌بینی‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری و منطقه‌ای معمولاً بر اساس نیازهای جمعیت طی افق‌های زمانی تنظیم و برنامه‌ریزی می‌شود. بنابراین، چنانچه روند رشد جمعیت و جریان‌های مهاجرتی و جابجایی‌های جمعیتی به درستی شناخته نشوند، پیش‌بینی‌های فیزیکی-کالبدی، خدماتی، اقتصادی، فراغتی و غیره در طرح‌های توسعه غیر واقعی می‌شود و دستیابی به اهداف برنامه‌ها غیر ممکن می‌گردد. (جلالیان، ۱۳۹۶: ۸۱)

نظریه کارکرد گرای: نظریه کارکردگرایی مهاجرت بر تبیین دلایل و پیامدهای مهاجرت استوار است (پاپلی یزدی و رجبی سناجردی، ۱۳۸۹: ۲۳۳). در این دیدگاه مساله مهاجرت از جنبه کارکردهای اجتماعی آن بررسی می‌شود. در این نظریه معتقدند که دوام هر جامعه در گرو تعادل و یکپارچگی است تا انسجام لازم به وجود آید (پاپلی یزدی و ابراهیمی، ۱۳۸۷: ۱۵۶-۱۵۵). از نظر کارکرد گرایان مهاجرت عملی است داوطلبانه و پدیده‌ای است طبیعی و به هنجار (رفعیان و امینی، ۱۳۹۱: ۸۸).

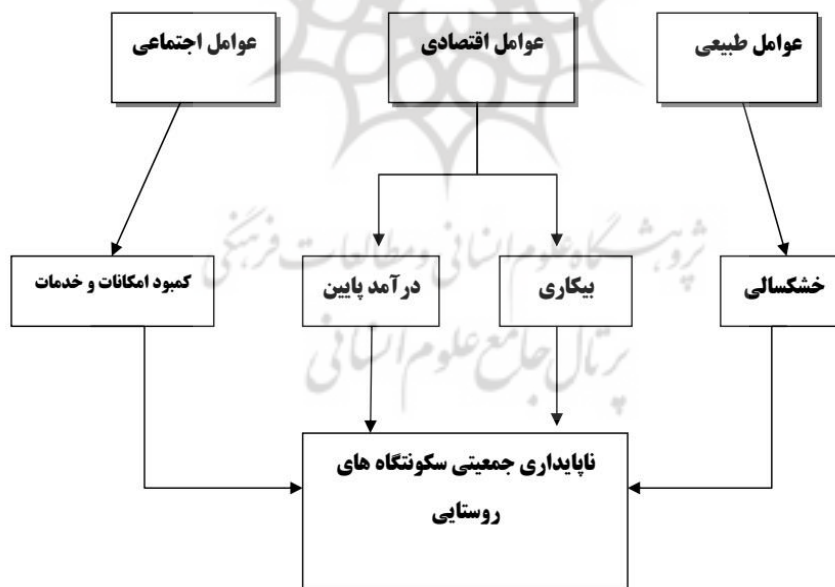
نظریه جذب و دفع راونشتین: وایت و وود (۱۹۸۰) نوشتند که قوانین راونشتین سنگ بنای تفکر جغرافیایی در مهاجرت است. قوانین ۲ و ۳ در مورد مهاجرت روستایی-شهری و شهرنشینی است. از لحاظ تاریخی هم مهم‌ترین شکل تغییر جمعیت در اکثر کشورهای جهان است (Fryklund, 2012:7). وی چنین می‌پنداشت که شهرنشینی کمتر از مردم روستایی اهل مهاجرتند و همچنین با گسترش کسب و صنعت، جریان مهاجرت شتاب بیشتری می‌گیرد. از آن زمان تاکنون قوانین راونشتین، بوسیله بسیاری از پژوهشگران، منظم‌تر شده و گسترش یافته است و همچنین اهمیت انگیزه اقتصادی و تصمیم‌گیری برای مهاجرت، تأثیر منفی بر عامل فاصله و پویای مهاجرت مرحله‌ای، به کمک شواهد تجربی مورد تأیید قرار گرفته است (پاپلی یزدی و رجبی سناجردی، ۱۳۸۹: ۲۲۳). در مجموع در ارزیابی قوانین ذکر شده از راونشتین باید گفت که علی‌رغم انتقادات واردآمده در این زمینه، در واقع ایستادگی این قوانین نقطه آغازی برای کار در نظریه‌های مهاجرت بوده است (لهسایی زاده، ۱۳۶۸: ۸۷).

رویکرد سرمایه انسانی: رویکرد سرمایه انسانی که توسط شاستاد معرفی شده است، مهاجرت را به عنوان سرمایه گذاری در سرمایه انسانی محسوب می‌کند که هزینه‌ها و بازدهی را شامل می‌شود. هزینه‌ها و مزایا شامل هزینه‌های پولی و غیر پولی هستند (Baba et al., 2008:89).

راهبرد معیشتی: معیشت شامل امکانات، دارایی‌ها (شامل منابع مادی و اجتماعی) و فعالیت‌هایی است که برای یک زندگی ضروری است. یک معیشت نه تنها شامل فعالیت‌های تولید درآمد خانوار، بلکه نهادهای اجتماعی درون خانواده، روابط و مکانیسم دسترسی به منابع از طریق چرخه زندگی است. استراتژی معیشتی می‌تواند به عنوان یک انتخاب استراتژیک یا عمدی از ترکیبی از فعالیت‌های خانوارها و اعضای آنها برای حفظ و بهبود معیشت آنها تعریف شود. در این زمینه، مهاجرت به طور فزاینده‌ای به عنوان یکی از عناصر اصلی استراتژی‌های خانواده مورد استفاده قرار گرفته است تا بتوانند معیشت آنها را متنوع، امن و به طور بالقوه بهبود بخشند. این اغلب با سایر استراتژی‌ها، مانند تشدید کشاورزی و فعالیت‌های محلی غیر کشاورزی، همراه است و به طور فزاینده‌ای به رسمیت شناخته شده است که مهاجرت اغلب بیش از آن که یک استراتژی بقای کوتاه مدت توسط جمعیت روستایی باشد اغلب تصمیم عمدی برای بهبود معیشت است، فعال کردن سرمایه گذاری‌ها، و کمک به کاهش نوسانات درآمد خانواده که اغلب به شدت وابسته به تغییرات آب و هوایی می‌شود (Hass, 2010: 246).

نظریه اورت. اس. لی: مدل‌های جاذبه-دافعه در اواسط قرن ۲۰، تا سالهای ۱۹۶۰، تفکرات مهاجرتی را تحت تأثیر قرار دادند و منعکس کننده پارادایم اقتصادی نئوکلاسیک، بر اساس اصول به حداکثر رساندن سود، انتخاب منطقی، تفاوت قیمت عامل و قیمت بین مناطق و کشورها و تحرک نیروی کار بود (King, 2012: 13).

نظریه محرومیت نسبی: این نظریه را استارک (stark) بیان کرده است. به نظر او مهاجرت رفتاری تصادفی نیست، بلکه پاسخی به رفع محرومیت‌هاست. در حالی که وجود برخی محرومیت‌ها، صرفاً موجب مهاجرت نمی‌شود؛ بنابراین برای درک علت مهاجرت، شناخت ملاک محرومیت‌های موجود و فرایندهای اثرگذار محرومیت بر تصمیم مهاجرت، ضروری است. مهاجرت پاسخ نهایی به محرومیت‌های نسبی است (صفائی پور، ۱۳۹۰: ۵۶).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

جدول ۲. پیشینه تحقیق

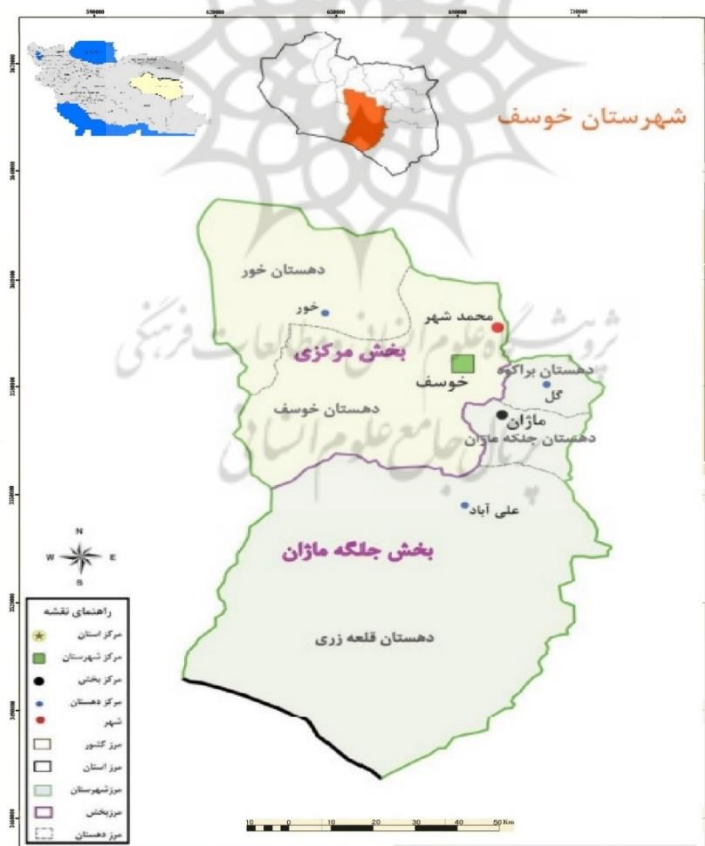
نویسندگان	سال	نوع اثر	عنوان تحقیق	نتایج
چون و دیگران	۱۳۹۷	مقاله	تبیین اثرات اقتصادی کشاورزی در پایداری جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی (مورد مطالعه: نواحی روستایی شهرستان کوهدشت)	نتایج این تحقیق حاکی از آن است شاخص کاهش نرخ مهاجرت بیشترین اثر را در پایداری جمعیتی داشته است.
فتی و دیگران	۱۳۹۷	مقاله	تحلیل مهاجرت‌های روستا - شهری و پیامدهای آن بر ناپایداری شهری (مطالعه موردی: شهر بیرجند)	طبق نتایج به دست آمده پیامدهای اجتماعی سکونت در شهر نشان داد که پیامدهای منفی اجتماعی برای مهاجرین بعد از مهاجرت به شهر بیشتر است. در میان عوامل دافعه مهاجرت‌های روستایی، عوامل اجتماعی - خدماتی بیشترین تأثیر را داشته است. خشکسالی‌های اخیر مهم‌ترین عامل دافعه و دست یابی به شغل و کار و کسب درآمد بیشتر در شهر مهم‌ترین عوامل جاذبه بوده‌اند.
ابراهیمی کوهبند و اسعدی	۱۳۹۷	مقاله	نقش و اهمیت کشاورزی سنتی در تعدیل مهاجرت و پایداری جمعیت روستایی مطالعه موردی شهرستان بهمئی	نتایج تحقیق نشان می‌دهند کته بیشترین مثبت درآمد روستاییان منطه از بخش کشاورزی سنتی بود و توسعه بخش کشاورزی باعث کاهش روند مهاجرت از روستا به شهر شد و کاهش شکاف درآمدی روستا - شهری را به همراه داشته است. نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که متغیرهای تعداد دام سبک، مادر اراضی و علاقه عاطفی به محیط روستا بیشترین تأثیر را در ماندگاری روستاییان داشته‌اند.
لطیفه و دیگران	۱۳۹۵	مقاله	عوامل اقتصادی مؤثر بر ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان دماوند)	عوامل اقتصادی چون کمبود امکانات، اشتغال، درآمد و عدم سرمایه گذاری دولتی و خصوصی بر ناپایداری روستاهای منطقه مؤثر بوده و فرایند توسعه را با چالش جدی روبه رو ساخته است، از این رو، توانمند سازی اقتصادی روستاها می‌تواند به پایداری سکونتگاه‌های روستایی بینجامد.
محمدی و دیگران	۱۳۹۵	مقاله	نقش عوامل طبیعی در ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی در منطقه کوهستانی و پایکوهی زاگرس مطالعه‌ی موردی: روستاهای شهرستان‌های مریوان و سروآباد	نتایج این تحقیق حاکی از آن است که از ۲۲۹ سکونتگاه محدوده‌ی مورد مطالعه حدود ۲۴ روستا (۱۰/۴۸ درصد) در محدوده‌ی پایدار، ۵۸ روستا (۳۲/۲۵ درصد) در محدوده‌ی نیمه پایدار و ۱۴۷ روستا (۶۴/۱۹ درصد) در محدوده‌ی ناپایدار قرار گرفته‌اند. بنابراین منطقه‌ی مورد مطالعه از لحاظ عوامل محیطی - اکولوژیکی ناپایدار محسوب شده، لذا توجه اساسی و جدی به این عوامل جهت جلوگیری از مخاطرات و ممانعت از هدر رفتن سرمایه، در هر نوع برنامه‌ریزی الزامات است.
بستانی و دیگران	۱۳۹۵	مقاله	تحلیلی بر اثرات خشکسالی در ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی شهرستان داراب	نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که خشکسالی و کاهش بارندگی موجب کاهش عملکرد محصولات کشاورزی به خصوص محصول گندم معادل ۰/۳۸ کیلوگرم به ازای هر میلیمتر کاهش بارندگی در واحد هکتار شده است. این کاهش تولید منجر به کاهش درآمد ساکنان نواحی روستایی و مهاجرت آنها و سرانجام باعث ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی شده است. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که در طول دوره مورد مطالعه، تعداد ۱۴ روستا متروک و خالی از سکنه شده و ۳۲ روستا نیز در معرض متروک شدن قرار گرفته‌اند.

نویسندگان	سال	نوع اثر	عنوان تحقیق	نتایج
نامدار و دیگران	۱۳۹۵	مقاله	تحلیل ابعاد اقتصادی- اجتماعی و زیست محیطی بحران خشکسالی و آثار آن بر خانوارهای روستایی: مطالعه موردی روستاهای شهرستان زرین دشت	نتایج نشان داد که بحران خشکسالی های پیاپی با اثرات معنی دار در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در روستاهای منطقه همراه بود که از آن میان، اثرات اقتصادی این پدیده بیش از سایر ابعاد بوده و بر خروج دائمی نیروی کار از بخش کشاورزی، مهاجرت های روستایی و کاهش سطح زیر کشت تولید تأثیر گذاشته است.
بکان	۱۳۹۴	مقاله	عوامل ناپایداری سکونتگاه های روستایی	به منظور بهبود وضعیت روستاها در زمینه، سیاست گذاری، برنامه ریزی، راهبردی، نظارت و هماهنگی بین دستگاه های اجرایی، ارتقاء سطح درآمد و کیفیت زندگی روستاییان و کشاورزان و کاهش نابرابری های موجود بین جامعه روستایی، عشایری و جامعه شهری، اقدامات پیشنهادی و شاخص های ارائه شده عبارتند از: تنوع کشاورزی، توسعه فرهنگی، در دسترس بودن خدمات، کارهای جدید محلی، گردشگری، حمایت از کارآفرینی، توسعه تجارتهای کوچک، ایجاد بازار فروش محصولات، حمایت از منابع انرژی تجدیدپذیر، افزایش سطح درآمد، تغییر در تنوع زیستی و تغییر آبیاری و حمایت از بازسازی مناطق روستایی
مطیعی لنگرودی و ...	۱۳۹۲	مقاله	تبیین راهبردی مناسب بر ماندگاری جمعیت در سکونتگاه های روستایی (مطالعه موردی دهستان سلوک شهرستان هشتگرد)	با آگاهی از جنبه های داخلی (قوت ها و ضعف ها) و خارجی (فرصت ها و تهدیدها) راهبرد تهاجمی موثرترین راهکار پیش روی منطقه جهت ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی است.
سلیمانی و ...	۱۳۹۳	مقاله	وضعیت پایداری جمعیتی سکونتگاه های روستایی در مناطق خشک و نیمه خشک (نمونه موردی شهرستان سرایان)	مهم ترین عاملی که ناپایداری جمعیت روستایی در نواحی خشک و نیمه خشک را موجب می گردد و در ناپایداری جمعیتی ناحیه تحت مطالعه نیز نقش دارد، کمبود آب است.
افتخاری و دیگران	۱۳۹۳	مقاله	تحلیل نقش تنوع معیشتی در تاب آوری خانوارهای روستایی در شرایط خشکسالی (مطالعه موردی: مناطق در معرض خشکسالی استان اصفهان)	اخذ رویکرد تنوع معیشتی منجر به تاب آوری بیشتر خانوارها در شرایط خشکسالی شده است. در روستاهایی که در معرض خشکسالی شدیدتری قرار داشتند، این تنوع معیشتی بیشتر به چشم می خورد.
Semenova, Genadievna Busalova, Eremina	2016	مقاله	ارزیابی توسعه پایدار مناطق روستایی روسیه	نتایج یافته های این مقاله نشان می دهد روش پیشنهادی «چندضلعی» برای ارزیابی یکپارچه توسعه پایدار مناطق روستایی نه تنها برای خود در سطح کلی بلکه برای ارزیابی پایداری در یک زمینه خاص (اقتصادی، اجتماعی زیست محیطی) را نیز ممکن می سازد. و اجازه ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه پایداری مناطق روستایی را می دهد. و نتیجه این ارزیابی در مناطق روستایی روسیه این است که به دلیل رشد زیاد شاخص های اقتصادی باید توجه ویژه ای نیز به مشکلات زیست محیطی و مسائل مربوط به بهبود کیفیت زندگی روستاییان نیز داشت.
u Zheng, Wang	2017	مقاله	مهاجرت و مقاومت مردمی در روستاهای چین: وکان و حومه	یافته ها بیانگر آن است که نقش مهاجران بازگشته که به عنوان یک وسیله انتقال اطلاعاتی و ایدئولوژیک عمل می کنند به طور مستقیم منجر به مقاومت روستایی در جوامع مبدامی شود

نویسندگان	سال	نوع اثر	عنوان تحقیق	نتایج
Burja	2014	مقاله	توسعه پایدار مناطق روستایی: یک چالش برای رومانی	نتایج تحقیق یک نابرابری عمده بین رومانی و کشورهای مورد بررسی (اتحادیه اروپا و یکسری کشورهای توسعه یافته مانند آلمان، فرانسه، مجارستان و لهستان) در زمینه توسعه بر اساس اصول پایداری در مناطق روستایی را نشان می‌دهد. در رومانی هنوز مناطق روستایی وابسته به فعالیت‌های کشاورزی هستند آن هم کشاورزی معیشتی که عمیقاً تحت تأثیر تکه تکه شدن زمین‌های کشاورزی و روش‌های سنتی قدیمی می‌باشد. و مناطق روستایی رومانی هنوز دارای زیرساخت‌های ضعیفی مانند آب، برق، گاز و فاضلاب هستند و سطح آموزش و پرورش نیز پایین است.

۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

شهرستان خوسف در جنوب غربی استان خراسان جنوبی و در محدوده ۵۷ درجه و ۵۷ دقیقه تا ۵۹ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی و ۳۱ درجه و ۲۰ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۱۳ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. ارتفاع شهر خوسف از سطح دریا ۱۳۰۰ متر می‌باشد (سالنامه آماری استان خراسان جنوبی، ۱۳۹۵: ۶۲). این شهرستان از سمت شمال به شهرستانهای سرایان و بیرجند، از جنوب شرق به شهرستان نهبندان و از جنوب به استان کرمان، از شرق به شهرستان سریشه و از جنوب غرب به شهرستان طبس محدود می‌شود (شکل ۲).

شکل ۲. نقشه تقسیمات سیاسی شهرستان خوسف (۱۳۹۵)

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان خراسان جنوبی، معاونت آمار و اطلاعات

شهرستان خوسف با مساحت ۱۶۰۲۹ کیلومتر مربع که معادل ۱۰/۶ درصد مساحت استان خراسان جنوبی را شامل می‌شود. اکنون دارای ۲ بخش و ۵ دهستان می‌باشد. جمعیت شهرستان خوسف بر اساس سرشماری ۱۳۹۵ تعداد ۲۷۶۰۰ نفر با تعداد ۷۹۴۲ خانوار می‌باشد که از این تعداد ۹۳۰۶ نفر در مناطق شهری و تعداد ۱۸۲۹۴ نفر در روستاها و آبادی‌های شهرستان زندگی می‌کنند. این تحقیق به لحاظ هدف و ماهیت کاربردی و از حیث روش توصیفی - تحلیلی بوده که اطلاعات لازم به شیوه‌های پیمایشی و اسنادی جمع آوری گردیده است. طبق سرشماری سال ۱۳۹۵، ۴۱ روستا جمعیتی بیشتر از ۱۰۰ نفر داشتند که ۲۰ درصد آنها به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. در انتخاب روستاهای نمونه، توزیع جغرافیایی، طبقه بندی جمعیتی و کاهش جمعیت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۵ لحاظ شده که نهایتاً تعداد ۸ روستا به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. آنگاه با توجه به تعداد خانوار کل این روستاها (۷۹۶ خانوار) بر اساس فرمول کوکران ۲۵۹ پرسشنامه در سطح این روستاها توزیع و توسط سرپرستان خانوار گردید (جدول ۳).

جدول ۳. توزیع پرسشنامه‌ها در روستاهای نمونه

ردیف	نام روستا	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه
۱	سروباد	۹۴	۳۱
۲	آرک	۴۵	۱۵
۳	بیناباد	۴۸	۱۵
۴	همند	۵۵	۱۸
۵	سلم آباد	۵۴	۱۷
۶	اکبرآباد	۸۸	۲۹
۷	تقی آباد	۷۲	۲۳
۸	قلعه زری	۳۴۰	۱۱۱
	حجم جامعه نمونه	۷۹۶	۲۵۹

در این پژوهش مناسبترین ابزار پرسشنامه تشخیص داده شد که برای سنجش روایی از تکنیک دلفی و نظرات صاحب نظران و استادان حوزه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی و جهت سنجش پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که در بیشتر تحقیقات علمی مورد استفاده قرار می‌گیرد. ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرهای پرسشنامه به شرح جدول شماره ۴ می‌باشد.

جدول ۴. سنجش ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه

متغیرهای تحقیق	ضریب الفای کرونباخ
کمبود امکانات و خدمات	۰/۸۸۲
خشکسالی	۰/۹۰۴
مؤلفه‌های اقتصادی (بیکاری و درآمد پایین)	۰/۹۱۹

با توجه به اینکه ضریب آلفای کرونباخ بیشتر از ۰/۷ شده است پایایی مطلوب ارزیابی و اعتبار درونی تأیید می‌گردد. و پرسشنامه در قالب ۲۱ سؤال و بر اساس طیف لیکرت نهایی گردید. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی و میانگین) استفاده شد. در آمار استنباطی از آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت متغیرها و تأثیر هر کدام از متغیرها بر ناپایداری جمعیت در سکونتگاه‌های روستایی استفاده شده است. به

منظور رتبه بندی هر یک از عوامل (کمبود امکانات و خدمات، خشکسالی و مؤلفه‌های اقتصادی) از آزمون رتبه بندی فریدمن استفاده گردید. نرم افزار مورد استفاده در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نرم افزار SPSS می‌باشد.

۴- یافته‌ها و تحلیل داده

بر اساس یافته‌های حاصل از پرسشنامه، از مجموع ۲۵۹ پاسخ دهنده، ۲۲۷ نفر (۸۷/۶٪) مرد و ۳۲ نفر (۱۲/۴٪) زن بودند. همچنین ۱۲/۸ از پاسخ دهندگان دارای تحصیلات لیسانس و بالاتر و ۴۵ درصد هم دارای تحصیلات دیپلم و زیردیپلم بوده‌اند.

جدول ۵. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای سنجش میزان تاثیر کمبود امکانات و خدمات در انگیزه‌های مهاجرتی

روستاییان

متغیر	میانگین	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری
کمبود امکانات و خدمات بهداشتی	۴/۱۲	۲۳/۲۴	۳۴۱	۰/۰۰۰
نابرابری امکانات بین شهر و روستا	۴/۱۷	۲۳/۶۳	۳۴۳	۰/۰۰۰
ادامه تحصیل فرزندان	۴/۱۰	۲۰/۵۴	۳۴۳	۰/۰۰۰
کمبود امکانات و خدمات آموزشی	۴/۰۵	۲۰/۳۶	۳۴۳	۰/۰۰۰
نبود آب سالم بهداشتی	۴/۱۲	۲۰/۲۶	۳۴۲	۰/۰۰۰
وجود راه و جاده نا مناسب	۳/۸۸	۱۹/۹۲	۳۴۱	۰/۰۰۰
کمبود امکانات و خدمات بانکی	۳/۶۲	۹/۷۹	۳۴۲	۰/۰۰۰
کمبود امکانات رفاهی و تفریحی	۳/۶۵	۱۰/۴۰	۳۴۲	۰/۰۰۰
کل (کمبود امکانات و خدمات)	۴	۲۵/۵۳	۳۴۳	۰/۰۰۰

بر اساس نتایج جدول شماره ۵ ملاحظه می‌شود که برای متغیر کمبود امکانات و خدمات و تمامی ابعاد آن آماره t مثبت و سطح معنی داری صفر شده است (که از ۰/۰۵ کمتر است) میانگین مربوط به تمام متغیرها از عدد ۳ بیشتر و در کل ۴ بوده و بر ناپایداری جمعیت درسکونتگاههای روستایی شهرستان خوسف تأثیر معنی دار داشته است.

جدول ۶. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای سنجش میزان تاثیر خشکسالی در انگیزه‌های مهاجرتی روستاییان

متغیر	میانگین	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری
کاهش منابع آبی	۴/۵۸	۳۸/۵۲	۳۴۳	۰/۰۰۰
کاهش سطح زیر کشت	۴/۴۳	۳۱	۳۴۳	۰/۰۰۰
کاهش تولیدات محصولات کشاورزی	۴/۴۱	۲۹/۹۰	۳۴۳	۰/۰۰۰
افزایش فقر روستاییان	۴/۳۶	۲۶/۹۱	۳۴۲	۰/۰۰۰
آسیب به اقتصاد	۴/۳۸	۲۷/۹۹	۳۴۳	۰/۰۰۰
کل (خشکسالی)	۴/۴۴	۳۷/۳۸	۳۴۳	۰/۰۰۰

بر اساس نتایج جدول شماره ۶ ملاحظه می‌شود که برای متغیر خشکسالی و تمامی ابعاد آن آماره t مثبت و سطح معنی داری صفر شده است (که از $0/05$ کمتر است) میانگین مربوط به تمام این متغیرها از عدد ۳ بیشتر و در کل $4/44$ بوده و در ناپایداری جمعیت درسکونتگاه‌های روستایی شهرستان خوسف تأثیر معنی دار داشته است.

جدول ۷. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای سنجش میزان تأثیر مؤلفه‌های اقتصادی (بیکاری و درآمد پایین) در انگیزه‌های مهاجرت روستاییان

متغیر	میانگین	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری
پیدا کردن شغل	۴/۴۴	۳۷/۱۳	۳۴۱	۰/۰۰۰
درآمد پایین	۴/۳۱	۲۹/۳۲	۳۴۰	۰/۰۰۰
دستمزد پایین	۴/۳۴	۳۰/۰۶	۳۴۳	۰/۰۰۰
اختلاف درآمد بین شهر و روستا	۴/۱۵	۲۵/۵۴	۳۴۳	۰/۰۰۰
نبود شغل و کار غیر کشاورزی	۴/۲۲	۲۵/۱۶	۳۴۱	۰/۰۰۰
بیکاری فصلی	۳/۹۴	۱۷/۵۷	۳۴۱	۰/۰۰۰
کل (انگیزه‌های اقتصادی)	۴/۳۱	۴۳/۱۲	۳۴۳	۰/۰۰۰

بر اساس نتایج جدول ۷ ملاحظه می‌شود که برای متغیر عوامل اقتصادی (بیکاری و درآمد پایین) و تمامی ابعاد آن آماره t مثبت و سطح معنی داری صفر شده است (که از $0/05$ کمتر است) میانگین مربوط به تمام این متغیرها از عدد ۳ بیشتر و در کل $4/31$ بوده و تأثیر معنی دار در ناپایداری جمعیت درسکونتگاه‌های روستایی شهرستان خوسف داشته‌اند. به منظور رتبه بندی میزان تأثیر هر یک از عوامل کمبود امکانات و خدمات، خشکسالی و عوامل اقتصادی در مهاجرت روستاییان، از آزمون رتبه بندی فریدمن استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول شماره ۸ قابل رویت می‌باشد که طی آن خشکسالی بیشترین تأثیر را بر ناپایداری جمعیت درسکونتگاه‌های روستایی شهرستان خوسف داشته و پس از آن عوامل اقتصادی و کمبود امکانات و خدمات در رده بعد قرار گرفته‌اند.

جدول ۸. میانگین رتبه‌های عوامل مؤثر بر ناپایداری جمعیت

ردیف	متغیر	میانگین رتبه
۱	خشکسالی	۲/۳۶
۲	مؤلفه‌های اقتصادی (بیکاری و درآمد پایین)	۲/۰۹
۳	کمبود امکانات و خدمات	۱/۵۴

۵- بحث و فرجام

از جمله مباحث مهم و مورد توجه محققان و مسئولین کشوری در دهه‌های اخیر موضوع ناپایداری جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی و پیامدهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و امنیتی آن می‌باشد. آنچه در ابتدای امر مهم و ضروری به نظر می‌رسد شناسایی عوامل مؤثر بر ناپایداری جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی و یافتن راه‌حلی برای کاهش ناپایداری جمعیتی و اثرات و پیامدهای منفی آن می‌باشد. تحقیق حاضر نشان داد بین متغیرهای مستقل خشکسالی، عوامل اقتصادی و کمبود امکانات و خدمات رابطه و همبستگی بالایی وجود دارد. با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای همبستگی مؤلفه‌های اقتصادی (کمبود درآمد و بیکاری)، خشکسالی و کمبود امکانات و خدمات مورد ارزیابی قرار گرفت و مشخص گردید شاخص خشکسالی با $4/38$ درصد بیشترین همبستگی را دارد و مهم‌ترین عامل در ناپایداری جمعیتی منطقه مورد مطالعه می‌باشد

و بعد از آن شاخص مؤلفه‌های اقتصادی با ۴/۳۱ درصد و شاخص کمبود امکانات و خدمات با ۴ درصد در ناپایداری جمعیتی نقش داشته‌اند. بر اساس یافته‌های این پژوهش مشخص گردید پدیده خشکسالی به دلیل کاهش منابع آبی که منجر به کاهش سطح زیرکشت، کاهش درآمد روستاییان، افزایش فقر و بیکاری شده است و از آنجایی که در روستاهای مورد مطالعه شغل اکثریت مردم کشاورزی بوده و شغل و کار دیگری در روستا وجود نداشته است ناپایداری جمعیتی را بدنبال داشته است. از این رو پیشنهاد می‌گردد فعالیت‌های غیر کشاورزی نظیر صنایع روستایی و گردشگری مورد توجه قرار گیرد. نتایج این تحقیق با یافته‌های پژوهشی ابراهیمی کوهبند و اسعدخوب (۱۳۹۷)، جان پرور و دیگران (۱۳۹۶)، جدگال و میری (۱۳۹۶)، علوی زاده و ایزدی (۱۳۹۶)، مریانجی و دیگران (۱۳۹۵)، بستانی و دیگران (۱۳۹۵) و ریاحی و پاشازاده (۱۳۹۲) در زمینه تأثیر خشکسالی بر کاهش منابع آبی و درآمدی روستاییان و ناپایداری جمعیتی روستاها همسو بوده و همخوانی دارد. با عنایت به اینکه مهم‌ترین عامل ناپایداری جمعیتی عامل خشکسالی بوده و از طرف دیگر مهم‌ترین منبع درآمد روستاییان از بخش کشاورزی می‌باشد مدیران و برنامه ریزان حوزه روستایی باید برنامه‌ها و سیاست‌های اقتصادی بخش کشاورزی و فعالیت‌های وابسته به این بخش را در اولویت قرار دهند و از طرفی از طریق متنوع سازی اقتصاد در نواحی روستایی به پایداری جمعیت در روستاها کمک نمایند.

۶- منابع

- ابراهیمی کوهبند، محمدصادق، و اسعدی خوب، سیدحسن (۱۳۹۷). نقش و اهمیت کشاورزی سنتی در تعدیل مهاجرت و پایداری جمعیت روستایی مطالعه موردی شهرستان بهمئی، راهبردهای توسعه روستایی، ۵(۱)، ۸۷-۱۰۴.
<https://doi.org/10.22048/rdsj.2018.29123.1374>
- بستانی، علیرضا، نجف پور، بهرام، و جوانی، خدیجه (۱۳۹۵). تحلیلی بر اثرات خشکسالی در ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی شهرستان داراب. برنامه ریزی منطقه‌ای، ۶(۲۱)، ۱۵۵-۱۶۶.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.22516735.1395.6.21.12.0>
- بکان، مریم (۱۳۹۴). عوامل ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی، سومین کنگره بین المللی عمران، معماری و توسعه شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
<https://civilica.com/doc/469927>
- پاپلی یزدی، محمدحسین و ابراهیمی، محمدامیر (۱۳۸۷). نظریه‌های توسعه روستایی، تهران: انتشارات سمت.
- پاپلی یزدی، محمدحسین و رجبی سناجردی، حسین (۱۳۸۹). نظریه‌های شهر و بیرامون، چاپ چهارم، تهران: انتشارات سمت.
- جلالیان، حمید (۱۳۹۶). جایگاه روستا در برنامه ریزی منطقه‌ای، تهران: انتشارات سمت.
- جوان، فرهاد، طهماسبی، بهمن، و حجت شمایی، سیروس (۱۳۹۷). تبیین اثرات اقتصادی کشاورزی در پایداری جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی (مورد مطالعه: نواحی روستایی شهرستان کوه‌دشت)، ششمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم جغرافیا و برنامه ریزی، معماری و شهرسازی، تهران،
<https://civilica.com/doc/768283>
- رفیعیان، مجتبی، امینی، الهام، و راهشخو، مریم (۱۳۹۱). بررسی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی بر مهاجرت دانشجویان ایرانی به خارج از کشور، (نمونه موردی: دانشگاه علوم پزشکی پته، شهر پیچ، کشور مجارستان)، پژوهش اجتماعی، ۴(۱۶)، ۷۳-۹۲.
<https://www.sid.ir/paper/164809/fa>
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، موسوی، سیدمحمد، پورطاهری، مهدی، و فرج زاده اصل، منوچهر (۱۳۹۳). تحلیل نقش تنوع معیشتی در تاب آوری خانوارهای روستایی در شرایط خشکسالی (مطالعه موردی: مناطق در معرض خشکسالی استان اصفهان). پژوهش‌های روستایی، ۵(۳)، ۶۳۹-۶۶۲.
<https://doi.org/10.22059/jrur.2014.53186>
- سازمان مدیریت و برنامه استان خراسان جنوبی (۱۴۰۰). معاونت آمار و اطلاعات، نقشه و اطلاعات مکانی.
<https://khj.mporg.ir/Portal/View/Page.aspx?PageId=4aaf8ea3-8062-4314-b590-774fca7e9b6f>
- سعدی، محمدی، رستمی، شاهیختی، طالشی، مصطفی، و سلطانی مقدس، ریحانه (۱۳۹۵). نقش عوامل طبیعی در ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی در منطقه کوهستانی و پایکوهی زاگرس (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان‌های مریوان و سروآباد). جغرافیا و توسعه، ۱۴(۴۳)، ۱۳۳-۱۵۸.
<https://doi.org/10.22111/gdij.2016.2485>

- سلیمانی، معصومه، و بوذرجمهری، خدیجه (۱۳۹۳). وضعیت پایداری جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی در مناطق خشک و نیمه خشک (مطالعه موردی: شهرستان سرایان). *دانش انتظامی خراسان جنوبی*، ۳(۴)، ۲۱-۳۸. <https://www.magiran.com/paper/1511781>
- صفایی پور، مسعود (۱۳۹۰). روش‌های مقدماتی تحلیل جمعیت محور علوم پایه. اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران.
- علی عباسی خیابوی، سپیده (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل چالش‌ها و راهکارهای مهاجرت‌های روستایی، پنجمین کنفرانس بین‌المللی ایده‌های نوین در کشاورزی، محیط زیست و گردشگری، ایران، تهران، ۵۷-۶۴. <https://civilica.com/doc/695168>
- غفاری، رامین، و ترکی هرچگانی، معصومه (۱۳۸۹). تحلیلی بر عوامل مؤثر در مهاجرت جوانان روستایی به شهر (مورد مطالعه: روستای صادق آباد از توابع بخش سامان در استان چهارمحال بختیاری)، مسکن و محیط روستا، ۱۳۲، ۹۱-۱۰۲. <http://jhre.ir/article-1-28-fa.html>
- فنی، زهره، خلیل‌اللهی، حسینعلی، سجادی، ژیلا، و فال سلیمان، محمود (۱۳۹۷). تحلیل مهاجرت‌های روستا-شهری و پیامدهای آن بر ناپایداری شهری (مطالعه موردی: شهر بیرجند). *پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، ۹(۱)، ۱۳-۲۴. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.25383930.1397.9.17.1.3>
- لیطفه، ناهید، جهانی، مهدی، و جعفری، حمید (۱۳۹۵). عوامل اقتصادی مؤثر بر ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان دماوند). *روستا و توسعه*، ۱۹(۱)، ۱۴۱-۱۶۱. <https://doi.org/10.30490/rvt.2016.59457>
- لهسایی زاده عبدالعلی، (۱۳۶۸). *نظریات مهاجرت*، انتشارات نوید.
- مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۸۵-۱۳۹۵.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسن، رضوانی محمدرضا، و نوربخش، سیدمرتضی (۱۳۹۳). تبیین استراتژی مناسب ماندگاری جمعیت در سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: شهرستان هشتروند). *پژوهش‌های روستایی*، ۵(۴)، ۸۹۳-۹۱۰. <https://doi.org/10.22059/jrur.2015.53430>
- نامدار، محبوبه؛ و بوذرجمهری، خدیجه (۱۳۹۵). تحلیل ابعاد اقتصادی-اجتماعی و زیست محیطی بحران خشکسالی و آثار آن بر خانوارهای روستایی: مطالعه موردی روستاهای شهرستان زرین دشت. *روستا و توسعه*، ۱۹(۳)، ۱۶۱-۱۸۳. <https://doi.org/10.30490/rvt.2016.59475>
- B. Bhaga, R. (2017). Migration and Urban Transition in India: Implications for Development, united nations expert group meeting on sustainable cities, human mobility and international migration, *Population Division Department of Economic and Social Affairs United Nations Secretariat*, New York.
- Baba, B., Gregor P. M. and Jusoff, K. (2008). Today's Relevancy of the Migration Determinants Theory; *journal CCSE*, 4(9), 83-95. <https://doi.org/10.5539/ass.v4n9p84>
- Burja, C. and Burja, V. (2014). sustainable development of rural areas: a challenge for romania1861-1871; *Environmental Engineering and Management Journa*, 13(8). <http://89.44.47.69/index.php/EEMJ/article/view/2012>
- Fryklund, B. (2012). *Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer*.
- Haas, H. (2007). Migration and Development: A Theoretical Perspective; conference on 'Transnationalisation and Development(s): Towards a North-South Perspective', *Center for Interdisciplinary Research*, Bielefeld, Germany. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2009.00804.x>
- K. Wegren, S. (2016). the Quest for Rural Sustainability in Russia; *Southern Methodist University*; Dallas, USA, 8(7), 1-18.
- Kay, C. (2009). Development strategies and rural development: exploring synergies, eradicating poverty; *The Journal of Peasant Studies - Critical perspectives in agrarian change and peasant studies*, 36(1), 103-137. <https://doi.org/10.1080/03066150902820339>
- King, R. (2012). *Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer*; Malmö University. <https://www.mah.se/upload/Forskningscentrum/MIM/WB/WB%203.12.pdf>
- Lu, Y., Zheng, W. and Wang, W. (2017). Migration and Popular Resistance in Rural China: Wukan and Beyond, Cambridge University, *The China Quarterly*, (229), 1-22. <https://doi.org/10.1017/S0305741016001582>

Semenova, N. Ni., Genadievna B., Svetlana, E., Olga I., Svetlana M. M. and Irina, A. I. (2016) Assessment of Sustainable Development of Rural Areas of Russia, *Indian Journal of Science and Technology*, Ogarev Mordovia State University, Russia, 9(14), 1-7. <https://dx.doi.org/10.17485/ijst/2016/v9i14/91518>

